

Vibefedt (*Pinguicula vulgaris*)

ARTSFAKTA

Vibefedt er en flerårig plante med svagt udviklet rodsystem og en roset af ovale, 2-8 cm lange, bleggrønne blade med fedtglinsende overflade og indrullet rand. Fra bladrosettens midte udgår et eller flere, 5-20 cm høj blomsterskafter, som hver ender med en enkelt nikkende blomst. Denne har violetblå, 2-læbet krone, forsynet med spids, bagudrettet spore og med hvide hår i svælget.

Vibefedt findes på voksesteder, der er fattige på vigtige næringsstoffer som tilgængelige kvælstofforbindelser og fosfat. De har som nævnt et svagt udviklet rodsystem. Planterne skaffer sig et næringssupplement ved at fange og fordøje smådyr.

Vibefedt-bladenes fordøjelsesenzym kan få mælk til at løbe sammen, uden at den bliver sur. En sådan tyk, men ikke sur mælk, kaldes i Norge "tættemælk", og Vibefedts norske navn "tættegræs" vidner om, at man tidlige har brugt plantens blade i husholdningen til fremstilling af tættemælk.

Om efteråret dannes der i bladrosettens midte en vinterknop med små og tykke, skælfornede blade. Denne knop overvintrer, mens resten af planten visner bort. Tidligt næste forår udvikler vinterknoppen sig til plantens "forårsroset", hvis vækst afsluttes med rosettens blomstring.

Under og efter blomstringen udvikler der sig en ny bladroset i hjørnet af det øverste blad af forårsrosetten, og denne "høstroset" fortsætter plantens vækst til ud på efteråret, mens forårsrosetten visner bort. Høstrosetten afslutter selv sin vækst med dannelse af den før omtalte vinterknop. En Vibefedt-plante frembringer således 2 skudgenerationer hvert år.

Krav til voksested

Vibefedt vokser i moser og på fugtige enge med lav og åben vegetation. Planten findes fortrinsvis i kalkkær, men træffes dog også på sur og mager, fugtig hedejod. Arten spirer gerne på blottet tørvebund, hvorfor en vis optrædning begunstiger den. Man finder den derfor ofte typisk på knoldene i enge, der er optrampet af kreaturerne.

UDBREDELSE

Totaludbredelse og forekomst i Danmark

Vibefedt findes i subpolare, tempererede og subtropiske områder af Europa, Asien og det nordligste Afrika.

Vibefedt har været udbredt i de fleste egne med undtagelse af visse sydlige områder, hvor den har været og er ret sjælden. Den er helt manglende på øerne Als, Ærø, Tåsinge, Langeland, Amager og Anholt. Vibefedt har en svag tendens til en nordlig forekomst i Danmark.

Vibefedt er i Atlas Flora Danica-undersøgelsen fundet på 220 lokaliteter i 143 ruder. På Sjælland er den fundet i 26 ruder.

På Rødliste 2019 er Vibefedt kategoriseret som næsten truet (NT).

Blomstrende Vibefedt (Foto: EP).

Historiske forekomster i Skjoldungernes Land

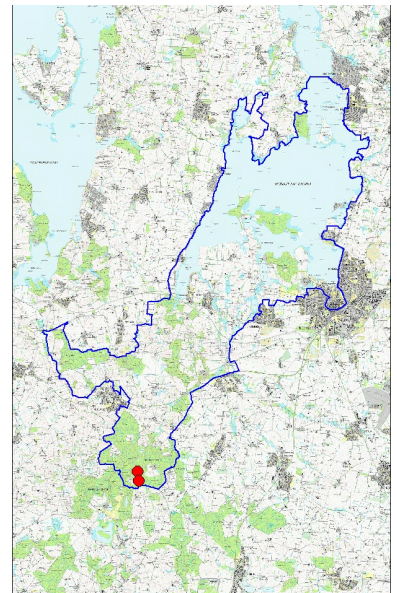
I Roskilde-Egnens Flora fra 1874 angives den som: Ikke sjælden, hyppigst mod vest. F.eks. Rørmosen. Der nævnes ikke andre lokaliteter.

Vibefedt voksede fåtalligt i Lerbæksmosen ved Boserup Skov i 1970'erne, men synes forsvundet herfra inden 1980.

Recente forekomster i Skjoldungernes Land

Vibefedt kendes i dag kun fra 2 moser i Bistrup-skovene, Smuldmosen og Yssemosen. Arten er forgæves eftersøgt i juni og august ved Selsø, hvor lokaliteten ellers synes egnet.

1. Smuldmosen. Der findes en meget stor forekomst (mange hundrede blomstrende) i den vestlige del af Smuldmosen i Ravnsholte Skov. Arten vokser kun på og i kanten af tuer på afskrabningsfladen og her sammen med Leverurt, Vild Hør, Dværg-Star, Blåtop og Rundbladet Soldug. Vibefedt begunstiges af den store færdsel af naturinteresserede, som foregår på arealet.

Vibefedt i Smuldmosen i Bistrup-skovene (Foto: SGC).

2. Yssemosen Vest. Her ses 5 pletter af ca. 1 m² med samlet mindst 100 planter, der har god frøsætning. Vibefedt findes på et lavtvoksende område udfor store graner på sydsiden af mosen, hvor der er ringe opvækst af vedplanter. Arten vokser sammen med Kær-Tidsel, Langakset Star, Hjortetrøst, Blåtop, Hirse-Star, Rød-El, Gul Star, Tvebo Baldrian, Kær-Mangeløv, Tormenit, Vandnavle, Kattehale, Dværg-Star, Vild Hør og Liden Siv. Bestanden synes at være i fremgang.

Voksested for Vibefedt i den vestlige del af Yssemosen (Foto: SGC).

2. Yssemosen Øst. Her findes ca. 20 planter vokser på 1 m² centralt mod syd. De vokser sammen med Tormentil, Birk, Rød-Gran, Blåtop, Liden Vintergrøn, Otteradet og Femradet Ulvefod, Gul Star, Dværg-Star, Vild Hør og Kær-Tidsel. Den lille bestand af Vibefedt har holdt sig uændret gennem mange år.

FORVALTNING

Konkrete forslag til

1. **at bevare de nuværende forekomster:** Både Smuldmosen og Yssemosen er afskrabningsmoser, hvor hovedparten af tørven blev fjernet i 1940'erne. De fugtige vegetationsløse flader, der blev efterladt, er efterfølgende vokset til med sparsom vegetation. Vibefedt er afhængig af fortsat rydning af opvoksende vedplanter (birk, pil, tørst med flere).
2. **at forøge de nuværende forekomster:** Afgræsning kan tænkes at sprede forekomsterne til større dele af Smuldmosen og Yssemosen. Eventuel kan afgræsning med det rette græsningstryk være den rette drift. Let helårsgræsning uden tilskudsfodring kan afprøves, men man skal være klar til at gribe ind, hvis mosefladen vokser til i vedplanter eller bliver fuldstændig optrådt.
3. **at etablere nye forekomster på andre lokaliteter:** Vibefedt kunne givetvis vokse en del steder, hvis der kunne ske spredning dertil f.eks. ved etablering af afgræsning. Hundemosen i Bistrup-skovene virker som en oplagt mulighed, da voksestedet er velegnet. Andre lysåbne lokaliteter i skovene er egnede, hvis der etableres en større indhegning med helårsgræsning.